

1998-2001-ci illərdə gender siyasətinin gücləndirilməsi

1998-2003-cü illər Azərbaycanın hüquqi dövlət quruluşu tarixində xüsusi önəmə malikdir. Ulu Öndərin öz etirafına görə, "müstəqil respublikanın konstitusiyası qəbul olunduqdan və parlament seçkiləri keçirildikdən sonra başlanan bu dövr dövlət quruluşu baxımından, əlbəttə ki, bizim tariximizin ən məhsuldar dövrüdür".

Sevinc Abbasova yazır: "Əvvəl də biz 1993-1997-ci illərdə Heydər Əliyevin dövlətçiliyimizin memarı kimi fəaliyyətinin mahiyyət məqamlarına münasibətimizi bildirmiş və xüsusi qeyd etmiş ki, Ümummilli Lider Azərbaycan dövlətçiliyinin yeni modifikasiyasını yaratmağa müvəffəq olmuşdu. 1998-ci ildən etibarən isə, Azərbaycan dövlət institutlarının müasir demokratik standartlara uyğun yenidən qurulması və bu prosesə müvafiq olaraq, hüquqi-normativ qanunvericilik bazasında zəruri islahatların həyata keçirilməsi, yeni başqa sözlə, yeni məcəllələrin qəbul edilməsi mərhələsinə qədəm basmışdı. Məsələ onda idi ki, özünün müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra Üçüncü Respublikanın hüquqi sferası hələ bir müddət sovet dövründə qəbul edilmiş məcəllələr - bir və ya bir neçə sahənin sistemləşdirilmiş normalarının özündə birləşdirən hüquqi aktlar vasitəsilə tənzimlənirdi. Düzdür, bu məcəllələr 1990-cı illərdə yeni situasiyanın təsiri ilə əhəmiyyətli dəyişikliklərə məruz qalmışdı. Lakin onların tamamilə yeni və müasir hüquqi dövlət standartlarına cavab verən, müstəqil dövlətçiliyimizin qarşısında duran fundamental vəzifələrin həllinə uyğun gələn məcəllələrlə əvəzlənməsi günün tələbi idi." 1996-cı il fevralın 21-də təsis edilmiş Hüquq İslahatları Komissiyasının martın 4-də olmuş iclasında Ulu Öndər Heydər Əliyev gündəmdə duran hüquqi dövlət quruculuğu məsələlərini belə səciyyələndirirdi: "Müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyasının həyata keçirilməsi prosesi hər birimizin əsas vəzifələrindən biridir. İndi qarşımızda konstitusiyası əsasında qanunların qəbul olunması kimi çox böyük vəzifələr var. Hər sahədə qanunlar qəbul edilməlidir. İndi mən vaxt deyə bilmərəm, hər halda, müəyyən bir zaman ərzində nail olmalıyıq ki, bütün sahələr üzrə müstəqil Azərbaycan dövlətinin qanunları olsun. Dörd ildir ki, Azərbaycan müstəqil dövlətdir. Ancaq qanunların əksəriyyəti keçmiş Sovetlər İttifaqından qalmış qanunlardır".

Məhz Dahi Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında Hüquq İslahatları Komissiyası fəaliyyətə başladıqdan sonra, qısa müddət ərzində, 10-dan artıq yeni məcəllə, o cümlədən 1999-cu il fevralın 1-də Əmək Məcəlləsi, dekabrın 28-də Ailə Məcəlləsi, habelə, Mülki və Mülki Prosesual Məcəllələri, dekabrın 30-da Cinayət Məcəlləsi, 2000-ci ildə iyulun 11-də İnzibati Xətalər Məcəlləsi,

iyulun 14-də Cinayət Prosesual Məcəlləsi, 2003-cü il mayın 27-də Seçki Məcəlləsi və digər məcəllələr, habelə, 1000-ə yaxın qanun qəbul edildi. Komissiya tərəfindən hazırlanmış "Məhkəmələr və hakimlər haqqında", "Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında", "Prokurorluq haqqında" qanunlar ölkəmizdə məhkəmə-hüquq istahatları sahəsində mühüm addım olmaqla müstəqil məhkəmə sisteminin yaradılmasına və fəaliyyət göstərməsinə imkan yaradırdı. Bununla yanaşı, "Kütləvi informasiya vasitələri haqqında", "Qeyri-hökumət təşkilatları (ictimai birliklər) haqqında", "Dini etiqad azadlığı haqqında", "Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında", "Məlumat azadlığı haqqında" və digər qanunlar ölkəmizdə demokratik institutlaşma prosesinin müvəffəqiyyətlərinin göstəricisi idi. Akademik R.Mehdiyev yazır: "Ölkədə aparılan hüquqi islahatlar ciddi konsepsiyaya söykənirdi və onun əsasında inkişaf etmiş dövlətlərin hüquqi dövlət quruculuğu təcrübəsi, ümumbəşəri demokratik prinsiplər, eyni zamanda, Azərbaycan xalqının dövlətçilik tarixi və ənənələri dayanırdı".

30 sentyabr 1998-ci il tarixli "Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında" qanun Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının hüquq, azadlıq və vəzifələrinin onların müxtəlif hallarında, o cümlədən, cinsindən asılı olmayaraq, bərabərliyi prinsipini bəyan edirdi.

Azərbaycan Respublikasında hüquqi dövlət quruculuğunun qanunverici əsaslarının formalaşması ölkəmizdə avrointegrasiyaya istiqamətlənmiş strateji xarici-siyasi vektoru ilə də çulğışırdı. 1996-cı il iyunun 28-dən etibarən Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasında xüsusi dəvət olunmuş qonaq statusunda iştirak milli qanunvericiliyimizin Avropa standartları səviyyəsinə yüksəldilməsinin işlək mexanizmini hazırlamağa imkan verdi. Bu baxımdan, Prezident Heydər Əliyevin imzaladığı bir sıra mühüm sərəncamlar Azərbaycanın Avropa məkanına integrasiya prosesini daha da sürətləndirdi. Bu qəbildən olan sərəncamlar sırasında 8 iyun 1996-cı il tarixli "Avropa Şurası ilə Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi tədbirləri haqqında", 20 yanvar 1998-ci il tarixli "Avropa Şurası ilə Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi sahəsində tədbirlər haqqında 14 may 1999-cu il tarixli "Azərbaycan Respublikası

ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi və Azərbaycan Respublikasının Avropada mənafələrinin təmin edilməsi haqqında" sərəncamlar xüsusi qeyd olunmalıdır. Sözügedən sərəncamlarda Avropa standartlarına müvafiq olaraq Cinayət, Cinayət Prosesual, Mülki və Mülki - Prosesual Məcəllələrin, digər məcəllələrin hazırlanmasının sürətləndirilməsi, respublikamızın Avropa Şurasının bir sıra Konvensiya və sazişlərinə qoşulması məsələsinin öyrənilməsi tövsiyə olunurdu. Həmçinin, 1998-ci il fevralın 3-də Prezidentin qanunvericilik təşəbbüsü əsasında Milli Məclisin ölüm cəzanın tam ləğv edilməsi barədə qərarı da Avropa Şurası ilə əməkdaşlığın bariz ifadəsi idi. Təsədüfi deyildir ki, bu qərar beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən "Azərbaycanın Strasburq yolunda atdığı böyük addım" kimi dəyərləndirilmişdi.

Nəhayət, illər boyu davam etmiş görüş və danışıqların, habelə, Azərbaycan Respublikasının öz hüquqi-normativ sistemini demokratik standartlara uyğunlaşdırılması istiqamətində əməli fəaliyyətinin nəticəsi olaraq, 2001-ci il yanvarın 17-də Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsi ölkəmizin Avropa Şurasına tamhüquqlu üzv qəbul edilməsi haqqında qərar qəbul etdi.

Ə.Həsənov göstərir ki, yanvarın 25-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin iştirakı ilə Strasburqda Avropa Şurasının binası önündə ölkəmizin bayrağı ucaldıldı. Yeri gəlmişkən, 2001-ci il yanvarın 25-də təşkilata qəbul ilə əlaqədar mərasimdə Ümummilli Lider Heydər Əliyev ölkəmizin xarici-siyasi oriyentirlərini və hüquqi dövlət quruculuğu sahəsində strateji niyyətlərini bir daha bəyan edən məzmunlu nitqində, qısa zaman ərzində, Azərbaycanın əldə etdiyi nailiyyətləri belə səciyyələndirdi: "Tarixən çox qısa bir müddət ərzində, biz qabaqcıl Avropa təcrübəsinə əsaslanaraq, çox şeyə nail ola bildik. Biz insan haqlarının qorunmasını önə çəkdik, vətənimizin və vətəndaşlarımızın totalitarizm dövrünün ağır irsindən xilas olmasına çalışdıq. Biz demokratiyanın inkişafı üçün mühüm şərtlərdən olan daxili sabitliyə nail olduq. Biz azad söz, azad mətbuat və çoxpartiyalı siyasi sistem yaratdıq. Biz müddələrin üçdə biri insan haqlarının və əsas azadlıqlarının qorunmasına həsr olunmuş yeni konstitusiyaya qəbul etdik. Şərqdə ilk dəfə ölüm hökmünü aradan qaldırdıq, yeni qanunvericilik sistemini yaratdıq, prezident, parlament və bələdiyyə seçkiləri keçirdik".

İnsan hüquqlarının və azadlıqlarının təmin olunması istiqamətində qəbul edilmiş normativ sənədlər sırasında Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 22 fevral 1998-il tarixində imzaladığı "İnsan və vətəndaş hüquqlarının və



Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

KİVDİF

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında" Fərmanı və 1998-ci il 18 iyun tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "İnsan hüquqlarının müdafiəsinə dair Dövlət Proqramı"nı, xüsusilə, qeyd etmək lazımdır. Bu sənədlərin ana qayəsini, bir növ kvintessensiyasını aşağıdakı müddəalar təşkil edirdi: həyata keçirilən köklü iqtisadi, sosial və hüquqi islahatların təməlinə insana qayğı, insan ləyaqətinə qayğı dayanır.

Sözügedən Fərman və Sərəncam insan hüquqları məsələsinə ümumdövlət əhəmiyyətli məsələ səviyyəsinə qaldırırdı. Belə ki, bu sənədlərdə insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində mühüm tədbirlərin həyata keçirilməsi, o cümlədən Milli Məclis tərəfindən qanunların qəbulu zamanı konstitusiyada təsbit edilmiş hüquq və azadlıqların əsas meyarı kimi rəhbər tutulması, Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Səlahiyyətli Müvəkkili Təsisatının yaradılması, ölkəmizin insan hüquqları haqqında beynəlxalq sazişlərə qoşulması, bu sahədə elmi-tədqiqat institutunun yaradılması, normativ-hüquqi aktların insan hüquqlarına dair beynəlxalq standartlara tam uyğunluğunun təmin edilməsi, hüquqi mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi, insan hüquqları sahəsində fəaliyyət göstərən beynəlxalq qurumlarla əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi, bu sahədə fəaliyyət

göstərən beynəlxalq institut və mərkəzlərdə tədqiqat və təhsil proqramları üzrə mütəxəssislərin hazırlanması, insan hüquqları haqqında öhdəliklərə riayət edilməsi və digər məsələlər nəzərdə tutulmuş, daha sonralar həmin aktlarda təsbit olunmuş məsələlərin həlli istiqamətində mühüm islahatlar həyata keçirilmişdir. Prezidentin 22 fevral 1998-ci il tarixli Fərmanının 2-ci maddəsinin 11-ci abzasında BMT-nin Azərbaycandakı nümayəndələri ilə razılaşdırmaqla qadınların, uşaqların, milli azlıqların hüquqlarının müdafiəsinə və digər zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsinə dair proqram layihəsinin Prezidentə təqdim edilməsi tapşırılırdı.

T.Musayev göstərir ki, Dövlət Proqramının qəbul olunduğu gün - iyunun 18-i ölkə başçısının 2007-ci il tarixli Sərəncamına əsasən, Azərbaycanda İnsan Hüquqları Günü elan edilmişdir. Maraqlı və mahiyyət etibarilə böyük rəmzi mənə daşıyan məqam odur ki, məhz həmin tarixdə BMT-nin İnsan Hüquqları Şurası tərəfindən "İnstitusional quruculuq paketi" qəbul edilmiş və bu paket çərçivəsində BMT-yə üzv olan dövlətlərdə insan hüquqları sahəsində vəziyyəti qiymətləndirməyə imkan yaradan yeni universal dövrü icmal mexanizmi təsis edilmişdir.

Vahid Ömərov,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru